

I samo jedan uzdignut na čast oltara osvijetlit će nevinu žrtvu toga vremena

Fra Miljenko Stojić, naš sugovornik, već je nekoliko godina vicepostulator postupka mučeništva "Fra Leo Petrović i 65 subrača". Ovih dana Vicepostulatora je, zajedno s Povjerenstvom za uređivanje i obilježavanje grobišta iz Drugoga svjetskog rata i poraća na području općine Široki Brijeg, u Knešpolju iskapala tri masovne grobnice tražeći ovdje neke nestale hercegovačke franjevce. S fra Miljenkom smo razgovarali o tome i općenito o stradanju fratara tijekom Drugoga svjetskog rata i poraća.

Priradio Krešo Šego

Fra Miljenko, kada je utemeljena Vicepostulatora "Fra Leo Petrović i 65 subrača"?

Početak rada Vicepostulatora samo je plod dugogodišnjeg upornog rada hercegovačkih franjevaca da na svjetlo dana iznesu činjenice o nevinim, po mnogima mučeničkim, žrtvama svoje ubijene braće tijekom Drugog svjetskog rata i poraća. Prisjetimo se da je još tijekom rata provincijal, a kasni-

je i sam žrtva, fra Krešimir Pandžić naredio da se bilježe žrtve i stradanja, kako franjevaca tako i puka. Nakon ubojstva 12 franjevaca na Širokom Brijegu, po preporuci Ordinarijata i naredbi Provincijalata, fra Bonicije Rupčić skuplja svjedočanstva, ali ih Udba u listopadu 1945. odnosi, uhićuje svjedoke i zabranjuje svaki daljnji rad na skupljanju. Mnogi u iseljeništvu se, međutim, ne predaju. Hrvatsko proljeće ponovno otvara vrata te, između ostalih, fra Andrija Nikić skuplja oko 400 stranica svjedočanstava i šalje ih u pismohranu Franjevačkog reda u Rimu. Službeno, pak, sustavno istraživanje započinje 2004. godine. Na poticaj tadašnjeg provincijala fra Slavka Solde Uprava Hercegovačke franjevačke provincije ustanovljuje Povjerenstvo za pripremu kauze mučenika. Nastojanja se zahuktavaju pa 2006. Vrhovna uprava franjevačkog reda imenuje fra Luku de Rosa postulatorom za postupak mučeništva "Fra Leo Petrović i 65 subrača". On, sukladno zakonu, 19. rujna 2007. imenuje fra Miljenka Stojića vicepostulatorom i tako dolazimo do kraja službenog sustavnog ustrojavanja rada na području pobijenih hercegovačkih franjevaca.

Mnogi naši čitatelji ne znaju koliko je fratara ove provincije stradalo u Drugom svjetskom ratu i poraću. Kažite, uz to, kada su i gdje stradali?

U Drugom svjetskom ratu i poraću ubijeno je 66 hercegovačkih franjevaca. Njima treba pribrojiti trojicu franjevca koji su ubijeni ili su umrli zbog podnesenih muka u tamnici, one koji su teško oboljeli zbog toga i one koji su proganjani. Sveukupno je, naime, na kraće ili duže tamničke godine osuđen 91 hercegovački franjevac. Prekratak je prostor

da bismo spomenuli gdje su sve stradavali. Stoga oni koje to zanima mogu to pročitati na portalu www.pobijeni.info. Recimo kratko da je to bilo od Kupresa, Vrgorca, Hercegovine do Bleiburga i Križnog puta. Prvi je ubijen 1942., drugi krajem listopada 1944., a svi ostali, njih 64, ubijeni su od siječnja do srpnja 1945. Očito nimalo slučajno.

Značajan broj ubijenih fratara rođen je ili je djelovao u župi Međugorje. O kojim je fratrima riječ?

U župnom uredu u Međugorju 30. listopada 1944., dok je molio časoslov, ubijen je fra Križan Galić. Tada su se komunisti ispričavali da je to bilo pogreškom, međutim kasniji događaji su ih vrlo brzo opovrgli.

Iz Međugorja je izbjegao župni vikar fra Anđelko Nuić i ubijen negdje u Sloveniji na Križnom putu.

U župi Međugorje rođeno je 5 ubijenih franjevaca. Fra Jozo Bencun, u mirovini na Širokom Brijegu, ubijen je u Mostaru 14. veljače. Fra Marko Dragičević, profesor na Širokom Brijegu, odveden je sa sv. Mise u Izbičnu i ubijen negdje na putu prema Knešpolju. Fra Mariofil Sivrić, vikar samostana na Širokom Brijegu, najvjerojatnije je ubijen 9. veljače u Knešpolju. Fra Grgo Vasilj, gvardijan i župnik u Mostaru, ubijen je u tom gradu 14. veljače. Fra Jenko Vasilj, kateheta u Kojnicu, ubijen je u svibnju oko Klanjca.

Usudujem se primijetiti da je žrtva ovih franjevaca, kao i svih drugih pobijenih iz Hercegovine i drugih hrvatskih zemalja, bio jedan od važnih čimbenika da se Kraljica Mira ukaže upravo u ovom kraju. Ne zaboravimo da je Hercegovina uvijek bila vjerna Bogu i da je u Drugom svjetskom ratu izgubila oko 10 posto svoga pučanstva.

Dakle, "osloboditeljska" komunistička vlast poglavito je "oslobađala" od života, kako zarobljene vojnike, tako i civile i svećenike i redovnike?

Upravo tako. Sve više i više izlaze na svjetlo dana činjenice da se ništa nije događalo slučajno. Uzmimo za primjer samo Široki Brijeg. Iz tamošnje samostanske zajednice komunisti su ubili 30 fratara, a još 4 sa samostanskog područja, dakle više od polovice. Pobili su i mnoštvo vojnika i puka. Do sada na Širokom Brijegu imamo prijavljeno preko 70 stratišta i grobišta, a taj se broj neprestano povećava. Naredba za ubijanje stigla je "odozgo". Širokim Brijegom prošla je XI. dalmatinska brigada i mnogi od njih nisu htjeli ubijati, ali su zbog toga i sami ubijani. Kad se pročulo što su uradili, počela je nesmiljena paljba po Širokom Brijegu kao nekom neprijateljskom uporištu, i to kod jugonostalgičara i komunističara traje do danas.

Istražujući okolnosti i način ubijanja, stekli ste uvid u ustroj te vlasti. Što su tim svojim masovnim zločinima htjeli postići?

Oni su, jednostavno, željeli vlast da bi svijet mogli oblikovati po svojim izopačenim pogledima. Zbog toga su nemilice micali ispred sebe svakoga tko im je u tome smetao. Tako su pobili ne samo pripadnike Crkve iz raznih staleža, nego i izvorne antifasište. Komunističke vođe željele su stvoriti novog čovjeka, po uzoru na ono što su im pričali na revolucionarnom sveučilištu u hotelu "Lux" u Moskvi. Tu je bilo rasadište svih komunističkih revolucionara. Odatle su krenuli u poslanje osvajanja svijeta. Ne, nisu Rusi krivi za to. Komunistička su stvorila tajna društva nastala na ozemlju Engleske. Lenjin s punom riznicom novca, u zatvorenom vagonu, stiže u Rusiju dignuti bunu. I tako sve započinje. U to vrijeme u Njemačkoj se uzdiže Hitler sa svojim nacionalsocijalizmom kojeg su također financirala tajna društva. Za njegovo se zna i ime: Thula. Posljedice su više od stotinu milijuna mrtvih, a ista tajna društva djeluju i danas.

Već ste istražili neka grobišta u Zagvozdu i Vrgorcu, a sada je u tijeku istraživanje u Širokom Brijegu. Koliko ste žrtava otkrili i koliko je fratara među njima?

U Zagvozdu smo identificirali trojicu hercegovačkih ubijenih franjevaca, u Vrgorcu jednog, a što će biti s Knešpoljem još ćemo vidjeti. Po svjedočenju još živih svjedoka tamo bi trebao biti barem jedan franjevac. Međutim, tri franjevca su uhićena u Izbičnu tijekom sv. Mise, povedena prema

Knešpolju i negdje su nestala. Možda, dakle, i oni budu među ovima. Vidjet ćemo to nakon DNK analize iskopanih žrtava. Kad će ona početi, točno još ne znamo, jer zbog pronađenih ubijenih njemačkih vojnika moramo stupiti u doticaj s Nijemcima i dogovoriti se o svemu.

Prošlo je 65 godina od tih strašnih godina. Na koji način dolazite do podataka o grobištima – od lokalnog stanovništva, pripadnika postrojba koje su to činile, preživjelih svjedoka?

Najjednostavnije rečeno, na različite načine. Ali u svemu najviše pomaže Bog. Često prepoznam kako se događaji tako poslože da to ne može biti slučajno. Očito su nevino pobijeni. Iskoristio bih priliku i zamolio svakoga da nam javi bilo koji podatak koji zna. Isto tako voljeli bismo da nam bude javljeno ako je netko zadobio neko čudo po zagovoru pobijenih hercegovačkih franjevaca ili je

doživio neko uslišanje ili milost. Svi potrebni podatci za stupiti u doticaj s Vicepostulaturom mogu se naći na spomenutom portalu. Uz ostalo tamo se mogu naći u pdf obliku i stari brojevi glasila Vicepostulature *Stopama pobijenih*.

Hercegovački fratri stradali su ne samo u Hercegovini nego i na Križnim putovima. Za koliko ste ih utvrdili barem šire mjesto stradanja?

Trenutno znamo za grobove njih 31. Od toga 22 su pokopana na Širokom Brijegu, 3 u Maclju, 3 na Čitluku, 2 na Kočerinu i 1 u Međugorju. Za većinu ostalih znamo barem gdje su posljednji put viđeni. Jedino za jednoga, fra Anđelka Nuića, do sada baš ništa ne znamo. Jednostavno je nestao.

Naravno da želite identificirati zemne ostatke svakog pronađenog fratara. Kakva su dosadašnja iskustva Vicepostulature glede identifikacije?

Posao identifikacije je dugotrajan i skup. Ali, zahvaljujući odluci Provincije, dobročiniteljima i prijateljima, to nezaustavljivo napreduje. Drago nam je da je identifikacija fra Melhiora Prlića 30. studenoga 2005. početak identifikacije s pomoću DNK metode nekoga iz Drugog svjetskog rata na području Hrvatske i BiH. Učinili su to prof. dr. Marija Definis Gojanović, prof. dr. Davorica Sutlović i njihovi suradnici na Patologiji u Splitu. Ujedno je to i početak studija forenzike na Sveučilištu u Splitu.

Svi se čvrsto nadamo da će naši redovnici, žrtve II. svjetskog rata i poraća, jednog dana biti uzdignuti na čast oltara. Kakav je daljnji tijek Vašega rada?

Barem za neke već smo skupili dovoljno građe da budu proglašeni blaženima i svetim. Zbog objektivnih okolnosti bit će to teško učiniti za sve njih. Međutim, neka samo jedan od njih bude uzdignut na čast oltara, on će osvijetliti nevinu žrtvu iz tih vremena ne samo franjevaca nego i čitavog vjernog puka. Trenutno je u tijeku borba s vremenom kako doći do što više živućih svjedoka i ispitati ih pod prisegom. Nakon toga dolazi razvrstavanje sve prikupljene građe i njezino predstavljanje mjesnom biskupu. On će je razmotriti i ako bude uvjeren u njezinu kakovu dopustit će službeni početak postupka mučeništva na biskupijskoj razini. Budući da su još živući svjedoci u podmakloj životnoj dobi, nešto od svega toga već je počelo. Mjesni biskup, don Ratko Perić, ustanovio je Crkveni sud, koji marljivo ispituje takve svjedoke. Zaista smo mu na tome zahvalni, kao i svima onima koji rade u tom sudu.